

utbat, & vivificabat naturam aqua ad similitudinem gallinae cubantis, vitalem virtutem hinc qua fovetur, inflicta. Habet enim aqua præcipue vitalem virtutem, quia plurima animalia generantur in aqua, & omnium animalium semina sunt humida. Vita etiam spiritualis datur per aquam baptismi: unde dicitur Joann. 111. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei.*

Ad quintum dicendum, quod secundum Augustinum (I. super Genes. ad litt. cap. VIII. per illa tria designatur triplex esse rerum. Primo quidem esse rerum in Verbo, per hoc quod dixit, *Fiat*. Secundo esse rerum in mente angelica, per hoc quod dixit, *Factum est*. Tertio esse rerum in propria natura, per hoc quod dixit *Fecit*. Et quia in prima die describitur formatio Angelorum, non fuit necesse ut tibi adderetur *Fecit*.

Secundum alios vero potest dici, quod in hoc quod dicit, *Dixit Deus; Fiat*, importatur imperium Dei de faciendo; per hoc autem quod dicit, *Factum est*, importatur complementum operis. Oportuit autem ut subderetur, quomodo factum fuit, præcipue propter illos qui dixerunt omnia visibilia per Angelos facta. Et ideo ad hoc removendum subditur, quod ipse Deus fecit. Unde in singularibus operibus, postquam dicitur, *Et factum est*, aliquis actus Dei subditur, vel *fecit*, vel *diffinixit*, vel *vocavit*, vel aliquid hujusmodi.

Ad sextum dicendum, quod secundum Augustinum (Lib. IV. super Genes. ad litt. cap. XXII. & XXX.) per vespere & mane intelligitur vespertina, & matutina cognitio in Angelis: de quibus dictum est supra, q. LVIII. art. 6. & 7.

Vel secundum Basilium (hom. 11. hexam. non remote à fin.) totum tempus consuevit denominari à principaliori parte, scilicet à die; secundum quod dixit Jacob, *Dies peregrinationis mee*, nulla mentione facta de nocte. Vespere autem, & mane ponuntur ut termini diei, cuius mane est principium, sed vespere finis. Vel quia per vespere designatur principium noctis, per mane principium diei. Congruum autem fuit ut ubi commemoratur prima distinctio rerum, sola principia temporum designarentur. Præmittitur autem vespere: quia cum à luce dies inceperit, prius occurrat terminus lucis, quod est vespere, quam terminus tenebrarum, & noctis, quod est mane. Vel secundum Chrysostomum, hom. v. in Genes. à med. ut designetur quod dies naturalis non terminatur in vespere, sed in mane.

Ad septimum dicendum, quod dicitur *omnis dies* in prima diei institutione, ad de-

signandum quod viginti quatuor horarum spatia pertinent ad unum diem: unde per hoc quod dicitur unus, præfiguratur mensura diei naturalis. Vel propter hoc ut significaret diem consummari per reditum Solis ad unum, & idem punctum. Vel quia, completo septenario dierum, reditur ad primum diem, qui est unus cum octavo. Et hæc tres rationes Basilium assignat, hom. 11. hexam. non remote à fin.

QUÆSTIO LXXV.

De homine, qui ex spirituali, & corporali substantia componitur, & primo de his que pertinent ad essentiam animæ,

in septem articulis divisæ.

Post considerationem creaturæ spiritualis, & corporalis, considerandum est de homine, qui ex spirituali, & corporali substantia componitur: & primo de natura ipsius hominis; secundo, de ejus productione.

Naturam autem hominis considerare pertinet ad Theologum ex parte animæ, non autem ex parte corporis, nisi secundum habitudinem quam habet corpus ad animam: & ideo prima consideratio circa animam versabitur. Et quia secundum Dionysium XI. cap. angel. Hierarch. tria inventiuntur in substantiis spiritualibus; scilicet essentia, virtus, & operatio: primo considerabimus ea quæ pertinent ad essentiam animæ; secundo ea quæ pertinent ad virtutem, sive potentias ejus; tertio ea quæ pertinent ad operationem ejus.

Circa primum occurrit duplex consideratio, quarum prima est de ipsa anima secundum se; secunda de unionem ejus ad corpus.

Circa primum quaeruntur septem.

Primo, utrum anima sit corpus.

Secundo, utrum anima humana sit aliquid subsistens.

Tertio, utrum animæ brutorum sint subsistentes.

Quarto, utrum anima sit homo, vel magis homo sit aliquid compositum ex anima, & corpore.

Quinto, utrum sit composita ex materia, & forma.

Sexto, utrum anima humana sit incorruptibilis.

Septimo, utrum anima sit ejusdem speciei cum Angelo.

ARTICULUS I.

Utrum anima sit corpus.

II. cont. cap. LXV. & LXXX. & de anima art. 19.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod anima sit corpus. Anima enim est motor corporis. Non autem est movens non motum: tum quia videtur quod nihil possit movere, nisi moveatur, quia nihil dat alteri quod non habet, sicut quod non est calidum, non calefacit: tum quia si aliquid est movens non motum, causat motum sempiternum, & eodem modo se habentem, ut probatur in VIII. Phys. (à text. 45. deinceps) quod non apparet in motu animalis, qui est ab anima. Ergo anima est movens motum. Sed omne movens motum est corpus. Ergo anima est corpus.

2. Præterea. Omnis cognitio fit per aliquam similitudinem. Non potest autem esse similitudo corporis ad rem incorpoream. Si igitur anima non esset corpus, non posset cognoscere res corporeas.

3. Præterea. Movens ad motum oportet esse aliquem contactum. Contactus autem non est nisi corporum. Cum igitur anima moveat corpus, videtur quod anima sit corpus.

Sed contra est quod Augustinus dicit VI. de Trinit. (cap. vi. circa med.) quod anima (a) simplex dicitur respectu corporis, quia mole non diffunditur per spatium loci.

Respondeo dicendum, quod ad inquirendum de natura animæ oportet præsupponere quod anima dicitur esse primum principium vitæ in his quæ apud nos vivunt; animata enim viventia dicimus, res vero inanimatas vita carentes. Vita autem maxime manifestatur duplici opere, scilicet cognitionis, & motus.

Horum autem principium, antiqui Philosophi imaginationem transcendere non valentes, aliquid corpus ponebant, sola corpora res esse dicentes, & quod non est corpus, nihil esse: & secundum hoc animam aliquid corpus esse dicebant.

Hujus autem opinionis falsitas licet multipliciter ostendi possit, tamen uno utemur, quo etiam communius, & certius patet animam corpus non esse. Manifestum est enim quod non quodcumque vitalis operationis principium est anima: sic enim oculus esset anima, cum sit quoddam principium visionis: & idem esset dicendum de aliis animæ instrumentis. Sed primum principium vitæ di-

cimus esse animam. Quamvis autem aliquid corpus possit esse quoddam principium vitæ, sicut cor est principium vitæ in animali; tamen non potest esse primum principium vitæ aliquid corpus. Manifestum est enim quod esse principium vitæ, vel vivens, non convenit corpori ex hoc quod est corpus: alioquin omne corpus esset vivens, aut principium vitæ. Convenit igitur alicui corpori quod sit vivens, vel etiam principium vitæ per hoc quod est tale corpus. Quod autem est actu tale, habet hoc ab aliquo principio, quod dicitur actus ejus. Anima igitur, quæ est primum principium vitæ, non est corpus, sed corporis actus, sicut calor, qui est principium calefactionis, non est corpus, sed quidam corporis actus.

Ad primum ergo dicendum, quod cum omne quod movetur, ab alio moveatur, quod non potest in infinitum procedere, necesse est dicere, quod non omne movens movetur. Cum enim moveri sit exire de potentia in actum, movens dat id quod habet, mobili, in quantum facti ipsius esse in actu. Sed, sicut ostenditur in VIII. Phys. (loc. cit. in arg.) est quoddam movens penitus immobile, quod nec per se, nec per accidentia movetur; & tale movens potest movere motum semper uniformem. Est autem aliud movens quod non movetur per se, sed movetur per accidentia, & propter hoc non movet motum semper uniformem: & tale movens est anima. Est autem aliud movens, quod per se movetur, scilicet corpus. Et quia antiqui Naturales nihil esse credebant nisi corpora, posuerunt quod omne movens movetur, & quod anima per se movetur, & est corpus.

Ad secundum dicendum, quod non est necessarium quod similitudo rei cognitæ sit actu in natura cognoscentis; sed si aliquid sit quod prius est cognoscentis in potentia, & postea in actu, oportet quod similitudo cogniti non sit actu in natura cognoscentis, sed in potentia tantum; sicut color non est actu in pupilla, sed in potentia tantum. Unde non oportet quod in natura animæ sit similitudo rerum corporearum in actu, sed quod sit in potentia ad hujusmodi similitudines. Sed quia antiqui Naturales nesciebant distinguere inter actum, & potentiam, ponebant, animam esse corpus, ad hoc quod cognoscere omnia corpora; & quod esset composita ex principis omnium corporum.

Ad tertium dicendum, quod est duplex contactus, quantitas, & virtutis. Primo modo corpus non tangitur nisi à corpore. Secundo modo corpus potest tangi à re incorporea, quæ movet corpus.

ad naturam speciei pertinet id quod significat definitio. Definitio autem in rebus naturalibus non significat formam tantum, sed formam, & materiam. Unde materia est pars speciei in rebus naturalibus, non quidem materia signata, quæ est principium individuationis, sed materia communis. Sicut enim de ratione huius hominis est quod sit ex hac anima, & his carnibus, & his ossibus; ita de ratione hominis est quod sit ex anima, & carnibus, & ossibus: oportet enim de substantia speciei esse quicquid est communiter de substantia omnium individuatorum sub specie contentorum.

Allo vero modo potest intelligi sic quod etiam hæc anima sit hic homo: & hoc quidem sustineri potest, si ponatur, quod anima sensitivæ operatio esset eius propria sine corpore; quia omnes operationes quæ attribuantur homini, convenirent soli animæ. Illud autem est unaquæque res quod operatur operationes illius rei: unde illud est homo quod operatur operationes hominis. Ostensum est autem (art. præc.) quod sentire non est operatio animæ tantum. Cum igitur sentire sit quedam operatio hominis, licet non propria: manifestum est quod homo non est anima tantum, sed aliquid compositum ex anima, & corpore.

Plato vero ponens sentire esse proprium animæ, ponere potuit quod homo esset anima utens corpore.

Ad primum ergo dicendum, quod secundum Philosophum in IX. Ethic. (cap. viii. à med.) illud potissime videtur esse unumquodque quod est principale in ipso; sicut quod facit rector civitatis, dicitur civitas facere. Et hoc modo aliquando quod est principale in homine, dicitur homo: aliquando quidem pars intellectiva secundum rei veritatem, quæ dicitur homo interior, aliquando vero pars sensitiva cum corpore secundum estimationem quorundam, qui solum circa sensibilia detinentur. Et hic dicitur homo exterior.

Ad secundum dicendum, quod non quilibet substantia particularis est hypostasis, vel persona, sed quæ habet completam naturam speciei. Unde manus, vel pes non potest dici hypostasis, vel persona; & similiter nec anima, cum sit pars speciei humanæ.

ARTICULUS V.

Utrum anima sit composita ex materia, & forma.

I. dist. viii. quæst. v. art. 2. & II. dist. xvii. quæst. 1. art. 2. & II. cont. cap. xl. & quodlib. viii. quæst. viii. & quodlib. viii. quæst. viii. art. 1. & sp. art. 1. & de anima art. 6. & opusc. xxx.

Ad quintum sic proceditur. Videtur quod anima sit composita ex materia, & for-

ma. Potentia enim contra actum dividitur. Sed omnia quæcumque sunt in actu, participant primum actum, qui Deus est: per cuius participationem omnia sunt & bona, & entia, & vivencia, ut patet per doctrinam Dionysii in Lib. de div. Nom. (cap. vi. lect. 2.) Ergo quæcumque sunt in potentia, participant primam potentiam. Sed prima potentia est materia prima. Cum ergo anima humana sit quodammodo in potentia (quod apparet ex hoc quod homo quandoque est intelligens in potentia) videtur quod anima humana participet materiam primam tamquam partem sui.

2. Præterea. In quocumque inventiuntur proprietates materiæ, ibi inventitur materia. Sed in anima inventiuntur proprietates materiæ, quæ sunt subiecti, & transmutari: subijciuntur enim scientiæ, & virtuti, & mutatur de ignorantia ad scientiam, & de vicio ad virtutem. Ergo in anima est materia.

3. Præterea. Illa quæ non habent materiam, non habent causam sui esse, ut dicitur in VIII. Metaph. (text. 16.) Sed anima habet causam sui esse, quia creatur à Deo. Ergo anima habet materiam.

4. Præterea. Quod non habet materiam, sed est forma tantum, est actus purus, & infinitus. Hoc autem solus Dei est. Ergo anima habet materiam.

Sed contra est quod Augustinus probat in VII. super Gen. ad litt. (cap. vi. vii. & viii.) quod anima non est facta nec ex materia corporali, nec ex materia spiritali.

Respondeo dicendum, quod anima non habet materiam: & hoc potest considerari dupliciter. Primo quidem ex ratione animæ in communi. Est enim de ratione animæ quod sit forma alicujus corporis. Aut igitur est forma secundum se totam, aut secundum aliquam partem sui. Si secundum se totam, impossibile est quod pars ejus sit materia; si dicatur materia aliquod ens in potentia tantum: quia forma, inquantum forma, est actus: id autem quod est in potentia tantum, non potest esse pars actus, cum potentia repugnet actui, utpote contra actum divisâ. Si autem sit forma secundum aliquam partem sui, illam partem dicemus esse animam; & illam materiam, cuius primo est actus, dicemus esse primum animatum. Secundo specialiter ex ratione humanæ animæ, inquantum est intellectiva. Manifestum est enim quod omne quod recipitur in aliquid, recipitur in eo per modum recipientis. Sic autem cognoscitur unumquodque, sicut forma ejus est in cognoscente. Anima autem intellectiva cognoscit rem aliquam in sua natura absolute, puta lapidem, inquantum est lapis absolute. Est igitur forma lapidis absolute secundum

pro-

propriam rationem formalem in anima intellectiva. Anima igitur intellectiva est forma absoluta, non autem aliquid compositum ex materia, & forma. Si enim anima intellectiva esset composita ex materia, & forma, formæ rerum reciperentur in ea ut individuales: & sic non cognosceret nisi singulare, sicut accidit in potentiis sensitivis, quæ recipiunt formas rerum in organo corporali. Materia enim est principium individuationis formarum. Relinquitur ergo quod anima intellectiva, & omnis intellectualis substantia cognoscens formas absolute caret compositione formæ, & materiæ.

Ad primum ergo dicendum, quod primum actus est universalis principium virtualiter, in se omnia præhabens, ut dicit Dionysius (loc. cit. in arg.) Unde participatur à rebus, non sicut pars, sed secundum diffusionem (a) processionis ipsius. Potentia autem, cum sit receptiva actus, oportet quod actui proportionetur. Actus vero recepti, qui procedunt à primo actu infinito, & sunt quedam participationes ejus, sunt diversi. Unde non potest esse potentia una quæ recipiat omnes actus, sicut est unus actus infusus omnes actus participatos: alioquin potentia receptiva adæquaret potentiam activam primi actus. Est autem alia potentia receptiva in anima intellectiva à potentia receptiva materiæ primæ, ut patet ex diversitate receptorum: nam materia prima recipit formas individuales, intellectus autem recipit formas absolutas. Unde talis potentia in anima intellectiva existens non ostendit quod anima sit composita ex materia, & forma.

Ad secundum dicendum, quod subijci, & transmutari convenit materiæ, secundum quod est in potentia. Sicut ergo est alia potentia intellectus, & alia potentia materiæ primæ; ita est alia ratio subijciendi, & transmutandi. Secundum hoc enim intellectus subijciuntur scientiæ, & transmutatur de ignorantia ad scientiam, secundum quod est in potentia ad species intelligibiles.

Ad tertium dicendum, quod forma est causa essendi materiæ, & agens: unde agens, inquantum reducit materiam in actum formæ transmutando, est ei causa essendi. Si quid autem est forma subsistens, non habet esse per aliquod formale principium, nec habet causam transmutantem de potentia in actum. Unde post verba præmissa Philosophus concludit, quod in his quæ sunt composita ex materia, & forma, nulla est alia causa nisi movens esse potestate ad actum; quæcumque vero non habent

Ad contra est quod Dionysius dicit iv. Thom. Oper. Tom. I. cap. 2. (a) Ita cod. Alcan. cum edit. Romana. Cod. Tarrac. & editiones reliquæ secundum diffusionem, & processionem ipsius. (b) Vulgata utriusque.

materiam, omnis simpliciter entia sunt ipsum quid.

Ad quartum dicendum, quod omne participatum comparatur ad participans ut in actus ejus. Quæcumque autem forma creata per se subsistens ponatur, oportet quod participet esse: quia etiam ipsa vita, vel quicquid sic diceretur, participat ipsum esse, ut dicit Dionysius vi. cap. de div. nomin. (lect. 2.) Esse autem participatum finitur ad capacitatem participantis. Unde solus Deus, qui est ipsum suum esse, est actus purus, & infinitus. In subsistenti vero intellectualibus est compositio ex actu, & potentia: non quidem ex materia, & forma; sed ex forma, & esse participato. Unde à quibusdam dicuntur componi ex quo est, & quod est: ipsum enim esse est quo aliquid est.

ARTICULUS VI.

Utrum anima humana sit incorruptibilis.

1. 2. quæst. lxxxv. art. 6. & II. dist. xix. art. 1. & II. contra cap. lxxvii. lxxix. & lxxxii. & quodlib. x. quæst. lxi. art. 2. & de anima art. 14.

Ad sextum sic proceditur. Videtur quod anima humana sit corruptibilis. Quorum enim est simile principium, & similis processus, videntur esse similis finis. Sed simile est principium generationis hominum, & jumentorum, quia de terra facta sunt: similis est etiam vitæ processus in utriusque, similiter spirant omnia, & nihil habet homo jumento amplius, ut dicitur Eccl. 111. 19. Ergo, ut ibidem concluditur, unus est interitus hominis, & jumentorum, & equa (b) utriusque conditio. Sed anima brutorum animalium est corruptibilis. Ergo, & anima humana est corruptibilis.

2. Præterea. Omne quod est ex nihilo, vertibile est in nihilum: quia finis debet respondere principio. Sed sicut dicitur Sap. 11. ex nihilo nati sumus: quod verum est non solum quantum ad corpus, sed etiam quantum ad animam. Ergo ut ibidem concluditur, post hoc erimus, tamquam non fuimus, etiam secundum animam.

3. Præterea. Nulla res est sine propria operatione. Sed propria operatio animæ, quæ est intelligere cum phantasmate, non potest esse sine corpore: nihil enim sine phantasmate intelligit anima; phantasma autem non est sine corpore, ut dicitur in II. de Anima (text. 160.) Ergo anima non potest remanere, destructo corpore.

Sed contra est quod Dionysius dicit iv. Thom. Oper. Tom. I. cap. 2.

22. 2

cap.

ARTICULUS II.

363

Utrum anima humana sit aliquid subsistens.

Pot. q. 111. art. 8. ad 7. & art. 9. corp. & art. 11. corp. & de anima art. 1. & Rom. v. l. 3.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod anima humana non sit aliquid subsistens. Quod enim est subsistens, dicitur hoc aliquid: anima autem non est hoc aliquid, sed compositum ex anima, & corpore. Ergo anima non est aliquid subsistens.

2. Præterea. Omne quod est subsistens, potest dici operari. Sed anima non dicitur operari: quia, ut dicitur in I. de anima (text. 64.) *dicere animam sentire, aut intelligere, simile est ac si dicat eam aliquis texere, vel adficere.* Ergo anima non est aliquid subsistens.

3. Præterea. Si anima esset aliquid subsistens, esset aliqua ejus operatio sine corpore, nec etiam inelligere: quia non contingit intelligere sine phantasmate: phantasma autem non est sine corpore. Ergo anima humana non est aliquid subsistens.

Sed contra est quod Augustinus dicit X. de Trinit. (cap. vii. parum a med.) *Quisquis videt mentis naturam, & esse substantiam, & non esse corpoream, videt eum qui opinantur eam esse corpoream, ob hoc errare, quod adiungunt ei ea sine quibus nullam possunt cogitare naturam, scilicet corporum phantasias. Natura ergo mentis humane non solum est incorporea, sed etiam est substantia, scilicet aliquid subsistens.*

Respondeo dicendum, quod necesse est dicere, id quod est principium intellectualis operationis, quod dicimus animam hominis esse quoddam principium incorporeum, & subsistens.

Manifestum est enim quod homo per intellectum cognoscere potest naturas omnium corporum. Quod autem potest cognoscere aliqua, oportet ut nihil eorum habeat in sua natura: quia illud quod inest ei naturaliter, impeditur cognitionem aliorum; sicut videmus quod lingua infirmi, quæ infecta est coherico, & amaro humore, non potest percipere aliquid dulces, sed omnia videntur ei amara. Si igitur principium intellectuale haberet in se naturam alicujus corporis, non posset omnia corpora cognoscere. Omne autem corpus habet aliquam naturam determinatam. Impossibile est igitur quod principium intellectuale sit corpus; & similiter impossibile est quod intelligat per organum corporeum: quia (a) natura determinata illius organi corporei prohiberet cognitionem omnium corporum; sicut si aliquis determinatus color sit non solum in pupilla, sed etiam in vase vitreo, liquor infusus ejusdem coloris videretur.

Ipsum igitur intellectuale principium, quod dicitur mens, vel intellectus, habet operationem per se, cui non communicat corpus. Nichil autem potest per se operari, nisi quod per se subsistit: non enim est operari nisi entis in actu. Unde eo modo aliquid operatur quo est: propter quod non dicimus, quod calor calefacit, sed calidum. Relinquitur igitur animam humanam, quæ dicitur intellectus, vel mens, esse aliquid incorporeum, & subsistens.

Ad primum ergo dicendum, quod hoc aliquid potest accipi dupliciter: uno modo pro quocumque subsistente; alio modo pro subsistente completo in natura alicujus speciei. Primo modo excludit inheretiam accidentis, & formæ materialis. Secundo modo excludit (b) etiam imperfectionem partis. Unde manus posset dici hoc aliquid primo modo, sed non secundo modo. Sic igitur cum anima humana sit pars speciei humane; potest dici hoc aliquid primo modo quasi subsistens; sed non secundo modo: sic enim compositum ex anima, & corpore dicitur hoc aliquid.

Ad secundum dicendum, quod verba illa Aristoteles dicit non secundum propriam sententiam, sed secundum opinionem illorum qui dicebant, quod intelligere est moveri, ut patet ex iis quæ ibi præmittit.

Vel dicendum, quod per se agere convenit per se existenti. Sed per se existens quandoque potest dici aliquid; si non sit inherens, ut accidens, vel ut forma materialis, etiam si sit pars. Sed proprie, & per se subsistens dicitur quod neque est prædicto modo inherens, neque est pars: secundum quem modum oculus, aut manus non posset dici per se subsistens, & per consequens nec per se operans. Unde & operationes partium attribuntur toti per partes: dicimus enim, quod homo videt per oculum, & palpat per manum, aliter quam calidum calefacit per calorem, quia calor nullo modo calefacit proprie loquendo. Potest igitur dici, quod anima intelligit, sicut oculus videt; sed magis proprie dicitur, quod homo intelligat per animam.

Ad tertium dicendum, quod corpus requiritur ad actionem intellectus, non sicut organum, quo talis actio exercetur, sed ratione objecti: phantasma enim comparatur ad intellectum sicut color ad visum. Sic autem indigere corpore non remouet intellectum esse subsistentem: alioquin animal non esset aliquid subsistens, cum indigeat exterioribus sensibilibus ad sentiendum.

AR-

(a) *Nicolaus etiam natura.* (b) *Al. deest etiam.*

ARTICULUS III.

364

Utrum anima brutorum animalium sit subsistens.

II. cont. cap. LXXX. & LXXXI. & IV. cap. XXXIX.

AD tertium sic proceditur. Videtur quod animæ brutorum animalium sint subsistentes. Homo enim convenit in genere cum aliis animalibus. Sed anima hominis est aliquid subsistens, ut ostensum est (art. præc.) Ergo, & animæ aliorum animalium sunt subsistentes.

2. Præterea. Similiter se habet sensivum ad sensibilia, sicut intellectivum ad intelligibilia. Sed intellectus intelligit intelligibilia sine corpore. Ergo & sensus apprehendit sensibilia sine corpore. Animæ autem brutorum animalium sunt sensivæ. Ergo sunt subsistentes pari ratione qua & anima hominis, quæ est intellectiva.

3. Præterea. Brutorum animalium anima movet corpus. Corpus autem non movet, sed movetur. Anima ergo bruti habet aliquam operationem sine corpore.

Sed contra est quod dicitur in Lib. de eccl. dogmat. (cap. xvi. & xvii.) *Solum hominem credimus habere animam substantivam; animalium vero anima non sunt substantiva.*

Respondeo dicendum, quod antiqui Philosophi nullam distinctionem ponebant inter sensum, & intellectum: & utrumque corpore principio attribuebant, ut dictum est (quæst. I. art. 1.)

Plato autem distinguit inter intellectum, & sensum; utrumque tamen attribuit principio incorporeo, ponens, quod sicut intelligere, ita & sentire convenit animæ secundum seipsam: & ex hoc sequebatur quod etiam animæ brutorum animalium sunt subsistentes.

Sed Aristoteles (Lib. I. de Anima text. 66. & Lib. III. text. 6. & 7.) posuit, quod solum intelligere inter opera animæ sine organo corporeo exercetur. Sentire vero, & consequentes operationes animæ sensitivæ manifeste accidunt cum aliqua corporis immutatione; sicut in videndo immutatur pupilla per speciem coloris; & idem apparet in aliis. Et sic manifestum est quod anima sensitiva non habet aliquam operationem propriam per seipsam; sed omnis operatio sensitivæ animæ est conjuncta. Ex quo relinquitur quod, cum animæ brutorum animalium per se non operentur, non sint subsistentes: similiter enim unumquodque habet esse, & operationem.

Ad primum ergo dicendum, quod homo est convenienter in genere cum aliis animalibus, specie tamen differt. Differentia autem speciei attenditur secundum differentiam formæ. Nec oportet quod omnis differentia formæ faciat generis diversitatem.

3. Tb. Op. Tom. I.

Ad secundum dicendum, quod sensivum quodammodo se habet ad sensibilia, sicut intellectivum ad intelligibilia, inquantum scilicet utrumque est in potentia ad sua objecta. Sed quodammodo dissimiliter se habent, inquantum sensivum patitur à sensibili cum corporis immutatione. Unde excellentia sensibilem corrumpit sensum: quod in intellectu non contingit. Nam intellectus intelligens maxima intelligibilibus magis potest postmodum intelligere minorata. Si vero in intelligendo fatigetur corpus, hoc est per accidens, inquantum intellectus indiget operatione virium sensitivarum; per quas ei phantasmata præparantur.

Ad tertium dicendum, quod vis motiva est duplex. Una, quæ imperat motum, scilicet appetitiva: & hujus operatio in anima sensitiva non est sine corpore; sed ira, & gaudium; & hujusmodi passionis sunt cum aliqua corporis immutatione. Alia vis motiva est exequens motum; per quam membra redduntur habilia ad obediendum appetitui, cujus actus non est movere, sed moveri. Unde patet quod movere non est actus animæ sensitivæ sine corpore.

ARTICULUS IV.

365

Utrum anima sit homo.

III. dist. v. quæst. 111. art. 2. & dist. xxii. quæst. 1. art. 1. corp. & II. cont. cap. lvi. & pot. quæst. xv. art. 10. corp.

AD quartum sic proceditur. Videtur quod anima sit homo. Dicitur enim II. ad Cor. iv. 16. *Licet is qui foris est, noster homo corruptur: tamen is qui intus est, renovatur de die in diem.* Sed id quod est intus in homine, est anima. Ergo anima est homo interior.

2. Præterea. Anima humana est substantia quadam. Non autem est substantia universalis. Ergo est substantia particularis: ergo est hypostasis, vel persona. Sed non nisi humana. Ergo anima est homo: nam persona humana est homo.

Sed contra est quod Augustinus XIX. de civ. Dei (cap. 111.) commendat Varroem, quod hominem nec animam solam, nec solum corpus, sed animam simul, & corpus esse arbitrabatur.

Respondeo dicendum, quod animam esse hominem dupliciter potest intelligi. Uno modo, quod homo sit anima, sed hic homo non sit anima, sed compositum ex anima, & corpore, puta Socrates. Quod idem dico, quia quidam posuerunt solam formam esse de ratione speciei; materiam vero esse partem individui, & non speciei.

Quod quidem non potest esse verum. Nam

Za ad

cap. de div. Nom. (lect. 1.) quod animæ humanæ habent ex bonitate divina quod sint intellectuales, & quod habeant substantialem vitam incomsumptibilem.

Respondendo dicendum, quod necesse est dicere, animam humanam, quam dicimus intellectivum principium, esse incorruptibilem.

Dupliciter enim aliquid corrumpitur, uno modo per se, alio modo per accidens. Impossibile est autem aliquid subsistens generari, aut corrumpi per accidens, id est aliquo generato, vel corrupto. Sic enim competit alicui generari, & corrumpi, sicut & esse, quod per generationem acquiritur, & per corruptionem amittitur. Unde quod per se habet esse, non potest generari, vel corrumpi nisi per se. Quæ vero non subsistunt, ut accidentia, & formæ materiales, dicuntur fieri, & corrumpi per generationem, & corruptionem compositorum. Otensum est autem supra (art. 3.) hujus quæst. quod animæ brutorum non sunt per se subsistentes, sed sola anima humana. Unde animæ brutorum corrumpuntur, corruptis corporibus; anima autem humana non posset corrumpi, nisi per se corrumpetur. Quod quidem omnino est impossibile non solum de ipsa, sed de quolibet subsistente, quod est forma tantum. Manifestum est enim quod id quod secundum se convenit alicui, est inseparabile ab ipso. Esse autem per se convenit formæ, quæ est actus. Unde materia secundum hoc acquirit esse in actu, quod acquirit formam; secundum hoc autem accidit in ea corruptio, quod separatur forma ab ea. Impossibile est autem quod forma separetur à seipsa: unde impossibile est quod forma subsistens desinat esse.

Dato etiam quod anima esset ex materia, & forma composita, ut quidam dicunt, adhuc oporteret ponere eam incorruptibilem. Non enim invenitur corruptio, nisi ubi invenitur contrarietas: generationes enim, & corruptiones ex contrariis, & in contraria sunt. Unde corpora cælestia, quia non habent materiam contrarietati subjectam, incorruptibilia sunt. In anima autem intellectiva non potest esse aliqua contrarietas: recipit enim secundum modum sui esse. Ea vero quæ in ipsa recipiuntur, sunt absque contrarietate: quia etiam rationes contrariorum in intellectu non sunt contraria, sed est una scientia contrariorum. Impossibile est ergo quod anima intellectiva sit corruptibilis.

Potest etiam hujus rei accipi signum ex hoc quod unumquodque naturaliter suo modo esse desiderat. Desiderium autem in rebus cognoscendis sequitur cognitionem. Sentus autem non cognoscit esse nisi sub hic & nunc.

Sed intellectus apprehendit esse absolute, & secundum omne tempus. Unde omne habens intellectum naturaliter desiderat esse semper. Naturale autem desiderium non potest esse inane. Omnis igitur intellectualis substantia est incorruptibilis.

Ad primum ergo dicendum, quod Salomon inducit rationem illam ex persona insipientium, ut exprimitur Sapient. 11. Quod ergo dicitur, quod homo, & alia animalia habent simile generationis principium, verum est quantum ad corpus, similiter enim de terra facta sunt omnia animalia: non autem quantum ad animam. Nam anima brutorum producitur ex virtute aliqua corporea, anima vero humana à Deo: & ad hoc significandum dicitur Genes. 1. quantum ad alia animalia: *Producat terra animam viventem*. Quantum vero ad hominem dicitur, quod *inspiravit in faciem eius spiritum vitae*. Et ideo concluditur Eccl. ult. 7. *Reveratur pulvis in terram suam, unde erat; & spiritus redcat ad Deum, qui dedit illum*. Similiter processus vite est similis quantum ad corpus: ad quod pertinet quod dicitur Eccl. 111. 19. *Similiter spirant omnia*: & Sapient. 11. 2. *Fumus; & status est in naribus nostris* &c. Sed non est similis processus quantum ad animam: quia homo intelligit, non autem animalia bruta. Unde falsum est quod dicitur (Eccl. 111. 19.) *Nihil habet bono iumento amplius*. Et ideo similis est interitus quantum ad corpus, sed non quantum ad animam.

Ad secundum dicendum, quod sicut potest creati dicitur aliquid non per potentiam passivam, sed solum per potentiam activam creatis, qui ex nihilo potest aliquid producere; ita cum dicitur aliquid veritabile in nihil, non importatur in creatura potentia ad non esse, sed in creatore potentia ad hoc quod esse non influat. Dicitur autem aliquid corruptibile per hoc quod inest ei potentia ad non esse.

Ad tertium dicendum, quod intelligere cum phantasmate est propria operatio animæ, secundum quod corpori est unita. Separata autem à corpore habebit alium modum intelligendi similem aliis substantiis à corpore separatis, ut infra melius patebit, q. lxxxix. art. 1.

ARTICULUS VII. *De principio 368*

Utrum anima, & Angelus sint unius speciei.
II. dist. 111. quæst. 1. art. 6. & dist. xvii. quæst. 111. art. 1. & II. cont. cap. xciii. & xciiii. fin. & Lib. IV. cap. xxxi. de anima art. 7.

Ad septimum sic proceditur. Videtur quod anima, & Angelus sint unius speciei. Unumquodque enim ordinatur ad proprium finem.

finem per naturam suæ speciei, per quam habet inclinationem ad finem. Sed idem est finis anime, & Angeli, scilicet beatitudo æterna. Ergo sunt unius speciei.

2. Præterea. Ultima differentia specifica est nobilissima, quia complet rationem speciei. Sed nihil est nobilius in Angelo, & anima quam intellectuale esse. Ergo conveniunt anima, & Angelus in ultima differentia specifica: ergo sunt unius speciei.

3. Præterea. Anima ab Angelo differre non videtur nisi per hoc quod est copori unita. Corpus autem, cum sit extra essentiam anime, non videtur ad ejus speciem pertinere. Ergo anima, & Angelus sunt unius speciei.

Sed contra. Quorum sunt diversæ operationes naturales, ipsa differunt specie. Sed animæ, & Angeli sunt diversæ operationes naturales: quia, ut dicit Dionysius vii. cap. de div. Nom. (à princ. lect. 2.) *mentes angelicæ simplices, & bonos intellectus habent, non de visibilibus congregantes divinam cognitionem*: cuius contrarium postmodum de anima dicit. Anima igitur, & Angelus non sunt unius speciei.

Respondendo dicendum, quod Origenes (lib. I. Periarch. cap. vi. & viii.) posuit, omnes animas humanas, & Angelos esse unius speciei: & hoc ideo quia posuit diversitatem gradus in huiusmodi substantiis inventam accidentalem, utpote ex libero arbitrio provenientem, ut supra dictum est, quæst. xlvii. art. 2.

Quod non potest esse: quia in substantiis incorporeis non potest esse diversitas secundum numerum absque diversitate secundum speciem, & absque naturali inæqualitate: quia cum non sint compositæ ex materia, & forma, sed sint formæ subsistentes; manifestum est quod necesse erit in eis esse diversitatem in specie. Non enim potest intelligi quod aliqua forma separata sit nisi una unius speciei; si contra si esset albedo separata, non posset esse nisi una tantum: hæc enim albedo non differt ab illa, nisi per hoc quod est hujus, vel illius. Diversitas autem secundum speciem semper habet diversitatem naturalem concomitantem, sicut in speciebus colorum unus est perfectior altero, & similiter in aliis. Et hoc ideo quia differentiæ dividentes genus sunt contrariæ. Contraria autem se habent secundum perfectum, & imperfectum: quia principium contrarietatis est privatio, & habitus, ut dicitur in X. Metaph. text. 15. & 16. Idem etiam sequeretur, si huiusmodi substantiæ essent compositæ ex materia, & forma. Si enim materia hujus distinguitur à materia illius, necesse est quod vel forma sit principium distinctionis materie, ut scilicet materie sint diversæ propter habitudinem ad diversas formas; & tunc sequitur adhuc diversitas secundum speciem, & inæqualitas naturalis: vel materia erit prin-

cipium distinctionis formarum. Nec potest dici materia hæc alia ab illa nisi secundum distinctionem quantitativam, quæ non habet locum in substantiis incorporeis, cuiusmodi sunt Angelus, & anima. Unde non potest esse quod Angelus, & anima sint unius speciei.

Quomodo autem sint plures animæ unius speciei, infra ostendetur, quæst. seq. art. 2. ad 1.

Ad primum ergo dicendum, quod ratio illa procedit de fine proximo, & naturali. Beatitudo autem æterna est finis ultimus, & supernaturalis.

Ad secundum dicendum, quod differentia specifica ultima est nobilissima, in quantum est maxime determinata, per modum quo actus est nobilior potentia. Sic autem intellectuale non est nobilissimum, quia est indeterminatum, & commune ad multos intellectualitatis gradus, sicut sensibile ad multos gradus in esse sensibili. Unde sicut non omnia sensibilia sunt unius speciei, ita nec omnia intellectualia.

Ad tertium dicendum, quod corpus non est de essentia anime; sed anima ex natura suæ essentia: habet quod sit corpori unita: unde nec proprie anima est in specie, sed compositum. Et hoc ipsum quod anima quodammodo indiget corpore ad suam operationem, ostendit quod anima tenet inferiorum gradum intellectualitatis quam Angelus, qui corpori non unitur.

QUÆSTIO LXXVI.

De unione anime ad corpus.

in octo articulis divisa.

Deinde considerandum est de unione anime ad corpus: & circa hoc quærentur octo.

Primo, utrum intellectivum principium uniatur corpori ut forma.

Secundo, utrum intellectivum principium numero multiplicetur secundum multiplicationem corporum, vel sit unus intellectus omnium hominum.

Tertio, utrum in corpore, cuius forma est principium intellectivum, sit aliqua alia anima.

Quarto, utrum sit in eo aliqua alia forma substantialis.

Quinto, quale debeat esse corpus cuius intellectivum principium est forma.

Sexto, utrum tali corpori uniatur mediante aliquo alio corpore.

Septimo, utrum mediante aliquo accidente.

Octavo, utrum anima sit tota in qualibet parte corporis.

AR-